

ІСТОРІЯ ОСВІТИ

УДК 94(430)»15»

Петро Котляров

ПОСИЛЕННЯ RELIGIONIS STUDIUM ЗА ШКІЛЬНИМ СТАТУТОМ ХЕРЦБЕРГА І НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ ДЛЯ АДРІАНА ХЕЛМІЦЬКОГО

У статті розглядаються проблеми реформування шкільних освітніх закладів у Німеччині доби Реформації і здійснено спробу дослідити співвідношення релігійного і гуманістичного компоненту в шкільних планах, створених Філіпом Меланхтоном. Проаналізовано від чого залежало посилення або зменшення релігійної складової в освітніх програмах. У якості джерел використано шкільний статут для школи міста Херцберг (1538 р.) та рекомендації щодо організації навчального процесу для Адріана Хелміцького (1554 р.).

Порівняння цих документів із більш ранніми засвідчує значну відмінність у підходах до релігійного виховання юнаків. У шкільному статуті Херцберга уроки релігії стають важливим та необхідним компонентом навчальної програми. Посилення релігійної складової спостерігається і в індивідуальному навчальному плані для Адріана Хелміцького. Однак зростання кількості релігійного матеріалу в програмі навчання не дає підстав говорити про відхід Ф. Меланхтона від гуманізму.

Ключові слова: Філіп Меланхтон, шкільний статут, Херцберг, освіта, уроки релігії.

Реформування освіти стало одним із нагальних питань німецької Реформації. Колишні церковні інститути в умовах релігійних перетворень руйнувалися, а тісно пов'язані з ними школи – занепадали. Відновлення і реформування освітніх закладів, їх фінансове і кадрове забезпечення – усе це вимагало швидких і рішучих дій від реформаторів. Одним із головних діячів, який здійснював реформу шкільної освіти в Німеччині, був Філіп Меланхтон (1497–1560 рр.). Він прагнув прориву у царині освіти, ґрунтуючись на притаманних німецькому гуманізму морально-етичних нормах та раціоналізмі. Ця проблема досить добре висвітлена у сучасній історичній науці [1–3; 12].

Проте одним із ключових питань для істориків залишається проблема співвідношення релігійного і гуманістичного компоненту в системі освіти і те, яким чином вдавалося їх поєднувати. Тому метою цієї статті визначаємо розгляд уявлень Ф. Меланхтона щодо необхідності та обсягу викладання теології в школі на основі розроблених ним шкільних планів. Ми також з'ясуємо, як відбувалися трансформації його розуміння пропорцій релігійного компоненту в програмах навчання і від чого залежало посилення або зменшення релігійної складової в освітніх програмах.

Розглянемо декілька документів створених вже зрілим Ф. Меланхтоном в кінці 30-х і на початку 50-х рр. XVI ст. Йдеться про шкільний статут (Schulordnung) для невеликої школи міста Херцберг та плани і рекомендації щодо організації навчального процесу для юнака «Ratio studiorum» від 1554 р.

Херцберг входив до землі Нижньої Саксонії й у XVI ст. належав курфюрсту Саксонському. Місто досить рано сприйняло Реформацію: вже у 1522 р. тут почали звершувати богослужіння німецькою мовою та давати причастя під «двома видами». Реформаційні перетворення торкнулися і місцевого августинського монастиря. Згідно із рішенням Конвенту, матеріальні цінності монастиря були секуляризовані і продані, а виручені кошти передали на потреби міста [11, s. 10]. У 1529 р. Мартін Лютер особисто планував провести у цьому місті інспекцію церковних порядків. Місцева школа не залишилася поза увагою міської влади. Вона, судячи із розглядуваного документа, належала до тривіальних (латинських) шкіл. Шкільний статут («Schulordnung für die Stadt Herzberg») [11] був написаний Ф. Меланхтоном у 1538 р. Документу передуює назва: «Шкільний статут Херцбергу, підготовлений власноруч Філіпом Меланхтоном і Мартіном Лютером. П'ятниця, після свята святого Валентина, 1538 р.» [11, s. 11]. Однак, зазначає Карл Хартфельдер, який і опублікував цей документ, що авторство Ф. Меланхтона в зазначеному випадку не викликає жодних сумнівів. Причетність м. Лютера обмежується лише його підписом, що підтвердив згоду із поданим статутом [11, s. 11]. Цей документ, на відміну від попередніх – латиномовних, написаний старонімецькою мовою.

Якщо в шкільному статуті для Нюрнберга Ф. Меланхтон пропонував десь до п'яти професорів [10], які б викладали різні дисципліни, то у школі Херцбергу на три класи планувалося всього два викладачі, один із яких іменувався – Schulmeister (шкільний вчитель), а його помічник Cantor [5; 15, s. 61–64]. Обов'язки між двома викладачами Ф. Меланхтон пропонував розділити так: двома класами із старшими учнями мав опікуватися Schulmeister, а наймолодшими дітьми, які лише мали

вчитися читати і писати – кантор [11, s. 11–12]. Цілком очевидно, що два викладачі на школу – вимушений захід, пов'язаний із економічними складнощами і пошуком коштів на утримання школи. Ф. Меланхтон одразу звертає на це увагу: двох викладачів не складно утримувати за рахунок міської казни, але, разом із тим, двох викладачів цілком достатньо, щоб упорядкувати й забезпечити навчальний процес [11, s. 11].

План навчальної програми був наступним. У першому класі вчили читанню та письму. В обов'язковій програмі представлені такі автори, як Вергілій, Теренцій, Цицерон, Донат та Езоп [11, s. 11–12]. Окремо Ф. Меланхтон радить учителям якомога більше говорити латиною і вимагати того ж від школярів [11, s. 13]. Щоденно, після обіду, для всіх класів рекомендувався урок співів, який мав проводити кантор [11, s. 12].

Уроки релігії (*religionis studium*) та контроль навчального процесу з боку церковних структур у Херцберзі були суттєво посилені, порівняно із попередніми шкільними планами. Так, *religionis studium* у школі Херцбергу мали обов'язковий характер і повністю втратили ознаки факультативності. У цьому сенсі Ф. Меланхтон відходить від традиції читання Святого Письма у вихідний день (неділю) та рекомендує їх проводити в робочий день, щосереди, зранку [11, s. 13].

Завдання релігійних уроків були цілком конкретні. До обов'язкового вивчення був внесений «Малий катехізис» М. Лютера, який учні мали вивчати напам'ять («*lassen auswendig lernen*») [11, s. 13]. Викладання і контроль щодо засвоєння Катехізису покладено на шкільного вчителя і кантора [11, s. 13]. Окрім Катехізису до вивчення рекомендували молитву «Отче наш», Символ віри та Закон Божий. Старші класи мали декламувати ці догматичні тексти латиною, тоді як найменші школярі – німецькою [11, s. 13].

Середа не була єдиним днем для викладання теологічних дисциплін. У суботу вранці Ф. Меланхтон також рекомендував шкільному вчителю проводити заняття за матеріалами *Dominical-Evangelium**. Суботні заняття з *Dominical-Evangelium* одночасно виконували роль уроків [11, s. 13]. Розгляд запропонованих текстів супроводжувався поясненням граматичних конструкцій і відмінюванням складних слів [11, s. 13]. На цих читаннях учитель мав виокремлювати та пояснювати учням етичні категорії, пов'язані із «новим вченням». Йдеться про трактування таких важливих етико-релігійних понять, як обітниця, добрі справи, молитви, послух, покарання тощо [11, s. 13]. Для кращого засвоєння матеріалу і підвищення ефективності релігійного виховання, Ф. Меланхтон рекомендує подібні читання-заняття проводити напередодні великих християнських свят – Різдва, Богоявлення, Вознесіння, Іоанна Хрестителя, Дня зішестя Святого Духу й інших великих свят, що залишалися в календарі лютеранства як спадок від Римо-Католицької Церкви. Цю вимогу Ф. Меланхтон пояснює тим, що саме у переддень великих свят в молоді існує бажання і потяг до священної історії, вони мають більшу побожність і бажання («*mehr Reverenz und Lust zu haben*»), і ці дисципліни можуть виховати у юнаків любов до релігії [11, s. 13].

Порівняння цього документа із попередніми, наприклад, планом для школи міста Ейслебену (1525 р.) [9], засвідчує значну відмінність у підходах до релігійного виховання юнаків. У шкільному статуті Херцберга *religionis studium* стає важливим та необхідним компонентом навчальної програми, викладання якого слід здійснювати у чітко визначений час. Регулярні уроки релігії у середу доповнювалися читанням і розбором священних текстів у суботу, а також заняттями у переддень великих свят. Таким чином, є усі підстави говорити про помітну трансформацію уявлень Ф. Меланхтона щодо частки релігійних занять у навчальній програмі.

Якою ж є природа цієї еволюції і що стало поштовхом до трансформацій у посиленні релігійної складової у шкільних планах? Що змусило гуманіста Ф. Меланхтона відмовитися від раніше задекларованих принципів посилення гуманістичної складової? Це лише деякі питання, що потребують детальнішого дослідження. Виникає спокуса спрощення проблеми і пояснення еволюції Ф. Меланхтона тим фактом, що він перебував під впливом М. Лютера. Адже візування М. Лютером шкільного плану Херцбергу можна розглядати непрямым свідченням тиску на Ф. Меланхтона, змушеного узгоджувати свої думки зі старшим керівником. Однак, щоб підтвердити чи спростувати цю тезу, варто розглянути ще один документ, підготовлений Ф. Меланхтоном трохи пізніше, але повністю самостійно. Йдеться про плани і рекомендації щодо організації навчального процесу для юнака від 1554 р. [11]. Цей документ суттєво відрізняється від проаналізованого вище, оскільки він не проходив цензурування М. Лютером і тому є важливим свідченням власної програми Ф. Меланхтона. Особлива цінність цього документа ще й у тому, що це джерело приватного характеру, створювався не для широкого загалу, й отже, може містити думки, які Ф. Меланхтон не висловив би, пам'ятаючи, що ці слова стануть керівництвом для десятків і сотень шкіл.

* *Dominical-Evangelium* – недільні читання Євангелія (від *dominica* – Sonntag).

Документ створювався для навчання окремого юнака, якому, вочевидь, бракувало ґрунтовної шкільної підготовки для вступу в університет. Щоб забезпечити реформовані університети якісно новим поколінням студентів, реформаторам часто доводилося створювати подібні індивідуальні навчальні плани, оскільки суттєвою перешкодою в реалізації планів реформаторів удосконалити шкільну та університетську освіту залишалася нерівність підготовки юнаків, котрі бажали вступити до університету. Звичайно, запропонована Ф. Меланхтоном і вже працююча шкільна система мала б ліквідувати цю проблему. Однак масштаб реорганізації шкіл не відповідав повною мірою поставленим завданням. І навіть десятки реформованих шкіл не змогли у короткотривалій перспективі зарадити цій проблемі. Надання ж спеціальних індивідуальних уроків для поглиблення вивчення окремих дисциплін юнаками, що відставали, на думку Ф. Меланхтона, мало частково вирішити цю проблему.

Документ «*Ratio studiorum*» [4, р. 99] («навчальний план») створено (тут ми пошлемося на датування Х. Шайбле) у травні 1554 р. [7, нр. 7227]. Це детальний щотижневий план занять Адріана Хелміцького (*Adrian Chelmicki*), який прибув із Польщі із графом Станіславом Горкою (*Stanislaus Gorka*) у травні 1554 р. [8, s. 106].

План розпочинається регламентуванням занять у понеділок і вівторок. Ці дні, вважає Ф. Меланхтон, слід почати із вранішнього читання однієї глави Старого Заповіту [4, р. 99]. «Читай їх послідовно, щоб ознайомитися з ними і щоб вірно розуміти хід подій» [4, р. 99]. Подібна рекомендація стосується і четверга та п'ятниці, які також потрібно розпочинати Старим Заповітом [4, р. 99]. Потім, після лекцій з творчості Лівія та Вергілія, реформатор радить прослухати лекцію на основі послань святого апостола Павла [4, р. 100].

Субота та неділя займали особливе місце в релігійному вихованні. Ці дні, зазначає гуманіст, «належать читанню послань ап. Павла до Римлян». Далі додає, що у ці ж дні вивчається головний документ лютеранства і перше систематичне викладення догматики «*Loci communes*» (*Loci communes rerum theologicarum*) [4, р. 100]. На цьому рекомендації щодо релігійного виховання не закінчуються: наприкінці плану Ф. Меланхтон наголошує на необхідності щоденного читання перед сном однієї глави із Нового Заповіту, але у двох варіантах – грецькою і латиною [4, р. 100]. Читання білінгви мало на меті не лише оволодіння мовами, як це було б логічно чути від гуманіста, але й переслідувало інше важливе завдання: «...обдумуй при читанні зважено та прискіпливо значення слів. Таким чином ти багато досягнеш як у дослідженні вчення церкви, так і у знанні грецької мови» [4, р. 100].

Зростання кількості релігійного матеріалу в програмі навчання дає підстави говорити про значні трансформації педагогічних ідей Ф. Меланхтона, навіть про його частковий відхід від гуманізму. Проте це враження зникає, коли поглянути на ті гуманістичні дисципліни і вправи, які радив Ф. Меланхтон як обов'язкові. Після вранішнього читання Біблії у понеділок, увесь час до полудня, присвячувався «листам» і «промовам» Цицерона [4, р. 99], а той же час у вівторок – роботам Теренція, або інших античних поетів, чия творчість сприяла би досконалому оволодінню мовою та виробленню стилю [4, р. 99]. Також у першій половині дня, наполягає Ф. Меланхтон, необхідно присвятити значний час лекціям Файта Ортеля* та діалектиці.

Наступні побажання щодо необхідності вивчення Аристотеля демонструють еволюцію уявлень Ф. Меланхтона про корисність праць знаменитого грека. Відомо, що ще до початку Реформації М. Лютер виступив проти багатьох праць Аристотеля, а з початком Реформації його критика лише посилилася. У трактаті «До християнського дворянства німецької нації» 1520 р. М. Лютер категорично засудив кілька праць філософа, серед яких назвав і трактат «*De anima*» [6, s. 413]. Подібних думок щодо Стагирита тривалий час дотримувався і Ф. Меланхтон [1]. Проте в індивідуальному плані А. Хелміцького трактат Аристотеля «*De anima*» вказано як обов'язковий для вивчення у післяобідній час [4, р. 99].

Водночас заняття Аристотелем поєднувалися із вивченням граматики єврейської мови і вправами зі стилем [4, р. 99]. Для напрацювання гарного стилю Ф. Меланхтон рекомендує читання як давніх, так і нових авторів, які «приносять радість і бесіду» [4, р. 99].

Наступний день, середа, залишався вільним від релігійних занять, якщо не враховувати вечірню главу із Нового Заповіту перед сном. Середа, підкреслює Ф. Меланхтон, має бути цілком присвячена заняттям грецькою мовою й етикою [4, р. 100; 8, s. 109]. Він наголошує на тому, що не варто цьому порядку слідувати по-рабськи [4, р. 100], але чергувати так звані «цікаві, стимулюючі» лекції («*iucundae lectiones*») і «сухі стильові вправи», щоб навчання мало логічне і ґрунтовне завершення [4, р. 100].

* Файт Ортель (*Vitus Oertel, Veit Örtel*) (1501–1570 pp.) – філолог, медик, викладач риторики і грецької мови у Віттенберзькому університеті.

У четвер і п'ятницю заняття урізноманітнюються читанням таких авторів, як Тит Лівій та лекціями з творчості Вергілія та Овідія [4, р. 100]. Учень також мав займатися граматичними вправами з єврейської мови. Час, який ще залишався, рекомендувалося присвятити слуханню лекцій, але знову ж таки, чергувати «цікаві» і «стильові» [4, р. 100].

Цікавою є остання порада Ф. Меланхтона: використовувати будь-який вільний час для самостійного заняття арифметикою й астрономією [4, р. 100]. Ця порада, має особливе значення для Ф. Меланхтона. Він зазначає, що хоч і обмежив коло вивчення дисциплін, однак учень мав звертатися до різних розділів наук і вибирати з них те, що йому може знадобитися на життєвому шляху [4, р. 100].

Загалом, відзначимо, що у цьому пізньому навчальному плані дійсно зростає кількість релігійних занять. Уводиться догматичний лютеранський документ «Loci Communes», а читання Святого Письма рекомендується проводити щоденно перед сном. Разом із тим, розширюється і гуманістичний блок за рахунок, наприклад, твору Аристотеля «De anima». Також як обов'язкові рекомендуються, окрім традиційних філологічних дисциплін, точні науки. Однак збільшення частоти згадувань про необхідність релігійних дисциплін свідчить про нібито важливі ідеологічні трансформації, які пережив гуманіст із часу прибуття до Віттенбергу і до останніх років життя.

Але, чи можемо говорити про догматизацію світогляду Ф. Меланхтона? Аналіз документу цього не підтверджує. Посилення релігійного компоненту не розглядалося Ф. Меланхтоном як відхід від гуманістичних переконань – це підтверджує об'єм гуманістичних дисциплін. Релігійність для нього, радше, спільний простір, без якого взагалі не мислилася освіта XVI ст. Цей простір був важливим комунікативним майданчиком для протестантів, католиків, влади, науковців. Уміння вести діалог, вибудовувати максимально широку комунікацію різних рівнів – риси, притаманні Ф. Меланхтону, переносилися завдяки його педагогіці у широку освітянську сферу. Тому можемо говорити про релігійну педагогіку реформатора, головний пафос якої полягав у поєднанні *pietas et eruditio*. Ф. Меланхтон бажав зробити школу та університет тими майданчиками де не лише б надавали суму знань (*eruditio*), але й прищеплювали особисте благочестя – *pietas*. Ф. Меланхтон не був догматиком, хоча і вніс до шкільного плану Херцберга Малий катехізис М. Лютера, який учні повинні вивчати напам'ять, а до плану підготовки А. Хелміцкого – *Loci communes rerum theologicarum*. Проте домінують у програмах зовсім не головні теологічні документи, а самостійне щоденне читання Святого Письма і розмірковування над прочитаним. Водночас рекомендація читати біблійні тексти декількома давніми мовами стають, поряд із іншими дисциплінами гуманітарного блоку, важливим засобом отримання тих знань, які Ф. Меланхтон називав *eruditio*.

Список використаних джерел

1. Котляров П. Н. *Liberali eruditione* и аристотелевское наследие: проекты реформы Ф. Меланхтона в Виттенбергском университете // Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. науки. 2015. Т. 157, кн. 3. С. 172–181.
2. Arnhardt G., Reinert G.-B. *Philipp Melanchthon*. Donauwörth: Auer, 1997. 248 s.
3. Böhme G. *Bildungsgeschichte des europäischen Humanismus*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1986. 361 p.
4. *Corpus Reformatorum*. Vol. X / Ed. Carolus Gottlieb Bretschneider. Halle: C.A. Schwetschke, 1842. 1025 p.
5. Hüsch H. *Berufsbewußtsein und Selbstverständnis von Musikus und Cantor im Mittelalter* // Beiträge zum Berufsbewußtsein des mittelalterlichen Menschen. Berlin: W. de Gruyter und Co., 1964. S. 225–238.
6. Luther M. *Luthers Werke*. B. I. / Martin Luther Berlin: Schwetschke und Sohn, 1966. 898 s.
7. H. Scheible, C. Mundhenk. *Melanchthons Briefwechsel*. Kritische und kommentierte Gesamtausgabe. B. 7. Stuttgart: Frommann-Holzboog, 1993. 529 s.
8. *Melanchthon deutsch*. B. I. / Hrsg. Michael Beyer. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 1977. 324 s.
9. *Melanchthon P. Der älteste bis jetzt bekannte Lehrplan für eine deutsche Schule (die Schule der Stadt Eisleben) im Jahre 1525, aufgefunden und nach dem Originaldrucke nebst einigen Bemerkungen herausgegeben von Friedrich Lorenz Hoffmann / Philipp Melanchthon*. Hamburg: Perthes-Besser und Mauke, 1865. 32 s.
10. *Melanchthon P. Ratio scholae, Norembergae nuper institutae // Melanchthoniana Paedagogica. Eine Ergänzung zu den Werken Melanchthons im Corpus Reformatorum* / [Hrsg. K. Hartfelder]. Leipzig: B.G.Teubner, 1892. S. 9.
11. *Melanchthon P. Schulordnung für die Stadt Herzberg (15. Februar 1538) // Melanchthoniana Paedagogica. Eine Ergänzung zu den Werken Melanchthons im Corpus Reformatorum* / [Hrsg. K. Hartfelder]. Leipzig: B.G.Teubner, 1892. S. 10.
12. Stempel H.-A. *Melanchthons pädagogisches Wirken*. Bielefeld: Luther-Verlag, 1979. 224 p.

References

1. Arnhardt G., Gerd-Bodo R. *Philipp Melanchthon*. Donauwörth, Auer Publ., 1997. 248 s.
2. Böhme G. *Bildungsgeschichte des europäischen Humanismus*. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Publ., 1986. 361 p.
3. Bretschneider C.G. (ed.) *Corpus Reformatorum*. Vol. X. Halle, C.A. Schwetschke Publ., 1842. 1025 p.
4. Hüsch H. *Berufsbewußtsein und Selbstverständnis von Musikus und Cantor im Mittelalter*. In: Beiträge zum Berufsbewußtsein des mittelalterlichen Menschen. Berlin, W. de Gruyter und Co. Publ., 1964. S. 225–238.
5. Kotlyarov P.N. *Liberali eruditione i aristotelevskoe nasledie: proekty reformy F. Melankhtona v Vittenbergskom universitete* [*Liberali eruditione and the Aristotle's heritage: P. Melanchthon's project of reform in the University of Wittenberg*]. Uchen. zap. Kazan. un-ta. Ser. Gumanit. Nauki, 2015, Vol. 157, Part. 3, pp. 172–181.
6. Luther M.

Luthers Werke. B. I. Berlin: Schwetschke und Sohn Publ., 1966. 898 s. 7. Beyer M. (ed.) Melanchthon deutsch. B. 1. Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt Publ., 1977. 324 s. 8. Melanchthon P. Der älteste bis jetzt bekannte Lehrplan für eine deutsche Schule (die Schule der Stadt Eisleben) im Jahre 1525, aufgefunden und nach dem Originaldrucke nebst einigen Bemerkungen herausgegeben von Friedrich Lorenz Hoffmann. Hamburg, Perthes-Besser und Mauke Publ., 1865. 32 s. 9. Melanchthon P. Ratio scholae, Norembergae nuper institutae. In: Melanchthoniana Paedagogica. Eine Ergänzung zu den Werken Melanchthons im Corpus Reformatorum. Leipzig, B.G.Teubner Publ., 1892. S. 9. 10. Melanchthon P. Schulordnung für die Stadt Herzberg (15. Februar 1538). Melanchthoniana Paedagogica. Eine Ergänzung zu den Werken Melanchthons im Corpus Reformatorum. Hrsg. K. Hartfelder. Leipzig, B.G.Teubner Publ., 1892. S. 10. 11. Scheible H. Melanchthons Briefwechsel. Kritische und kommentierte Gesamtausgabe. B. 7. Stuttgart, Frommann-Holzboog Publ., 1998. 529 s. 12. Stempel H.-A. Melanchthons pädagogisches Wirken. Bielefeld, Luther-Verlag Publ., 1979. 224 p.

Петр Котляров

УСИЛЕНИЕ RELIGIONIS STUDIUM ПО ШКОЛЬНОМУ УСТАВУ ХЕРЦБЕРГА И УЧЕБНЫЕ ПЛАНЫ ДЛЯ АДРИАНА ХЕЛМИЦКОГО

В статье рассматриваются проблемы реформирования школьных образовательных учреждений в Германии эпохи Реформации и осуществлена попытка исследовать соотношение религиозного и гуманистического компонента в школьных планах, созданных Филиппом Меланхтоном. Проанализированы от чего зависело усиление или уменьшение религиозной составляющей в образовательных программах. В качестве источников использованы школьный устав для школы города Херцберг (1538 г.) и рекомендации по организации учебного процесса для Адриана Хелмицкого (1554 г.).

Сравнение этих документов с более ранними свидетельствует значительное различие в подходах к религиозному воспитанию юношей. В школьном уставе Херцберга уроки религии становятся важным и необходимым компонентом учебной программы. Усиление религиозной составляющей наблюдается и в индивидуальном учебном плане для Адриана Хелмицкого. Однако рост количества религиозного материала в программе обучения не дает оснований говорить об уходе Меланхтона от гуманизма.

Ключевые слова: Меланхтон, школьный устав, Херцберг, образование, уроки религии.

Petro Kotliarov

INTENSIFICATION OF RELIGIONIS STUDIUM IN THE SCHOOL REGULATIONS OF HERZBERG AND IN THE SCHOOL PLAN FOR ADRIAN HELMITSKY

The article deals with issues in the reform of education in Germany at the age of the Reformation. We examined correlation between religious and humanistic component in the Philipp Melanchthon's school plans. Based on the school regulations of Herzberg (1538) and suggestions on the school plan for Adrian Helmitsky (1554) the main reasons for extension or reducing of the religious component were analysed.

When comparing these documents with the early ones one can notice a huge difference in approach to religion studies. In the school regulations of Herzberg religion studies had become an important and essential component of education in whole. One can distinguish an extension of religious component also in the plan for Adrian Helmitsky. However, it was not a sign of Melanchthon's break with the Humanism.

In his practice, Melanchthon combined religio (religious studies) with erudition (knowledge) – humanistic studies and ancient languages. The obligatory school program of Herzberg included such authors as Vergil, Terence, Cicero, Donatus and Esopus. In addition, Melanchthon also suggests that teachers and students speak Latin as much as possible. In their turn, the recommendations in the school plan for Adrian Helmitsky to read the Bible in several ancient languages alongside humanistic studies reveal means of receiving knowledge (eruditio). Therefore, even in his late years Melanchthon had not become only a reformer, but had combined his religious views with humanistic approach to sciences.

Key words: Philipp Melanchthon, school regulations, Herzberg, education, religion studies.